

Obraćanje prvog zamjenika visokog predstavnika Lawrencea Butlera na 5-toj Regionalnoj konferenciji o finansiranju i investicijama za Jugoistočnu Evropu

Konkurentna prednost: Nova paradigma razvoja Jugoistočne Evrope

Dame i gospodo,

Tokom ovog mjeseca Bosna i Hercegovina je realizirala značajan dio strateškog plana reformi definiranog u Studiji izvodljivosti Evropske komisije u novembru 2003. godine. Ekonomski segmenti studije izvodljivosti obuhvatali su reformu sistema indirektnog oporezivanja, stvaranje jedinstvenog procesa registracije preduzeća, formuliranje opsežne trgovinske politike, uvođenje postupka certifikacije proizvoda po uzoru na EU kako bi se unaprijedio izvoz, unapređenje sistema za prikupljanje statističkih podataka, te uvođenje savremene, na međunarodnim standardima utemeljene budžetske prakse.

Ovi elementi ukazuju na detaljnu i sveobuhvatnu prirodu reformi koje su dominirale parlamentarnim i vladinim aktivnostima u BiH u protekle dvije godine.

Ove reforme u suštini predstavljaju aktivnosti koje je potrebno realizirati tokom tranzicije, ambiciozan pokušaj da se ponovo pokrene bosansko-hercegovačka privreda.

Dakle, niko neće biti iznenađen činjenicom da je provođenje i

implementiranje ovog plana bilo veoma težak posao. Nadležna ministarstva morala su sakupiti jako puno političke volje kako bi postigli pragmatičan konsenzus za podršku reformama.

Oni su uspješno odgovorili na ovaj izazov.

Osnovno uporište, koje su zagovornici reforme koristili kontinuirano i sa dosta uspjeha, bila je gotovo univerzalna težnja stanovništva BiH da se integrira u Evropu te konkretna mogućnost koju je Evropska komisija ponudila BiH da može otpočeti pregovore o stabilizaciji i pridruživanju kada uslovi iz studije izvodljivosti budu ispunjeni.

Međutim, važno je istaći sljedeće – iako je integracija u Evropu možda predstavljala vodeći poticaj da bi se osigurala politička podrška za reforme, ona *sama po sebi* ne predstavlja najsnažniji argument za reforme.

Ekonomске reforme već su počele podizati životni standard u BiH.

A to je, prije svega, njihov osnovni cilj.

To je, očito, relevantno za interese svakog građana pojedinačno.

To je, također, relevantno za interese mogućih investitora.

Sposobnost zemlje da se integrira u Evropu može se posmatrati kao okvirni i neposredni barometar za investicije. Što je zemlja bliža Evropi, to je manji rizik i privlačnije poslovno okruženje.

Ali reforme koje zaista *djeluju*, reforme koje povećavaju produktivnost, jačaju mobilnost radne snage, poboljšavaju poslovne propise, unapređuju bankarske usluge, i tako dalje – to su reforme koje direktno i osjetno poboljšavaju okruženje za investicije.

Ako postoji jedna poruka koju danas želim prenijeti, to je

sljedeće – zahvaljujući strukturalnim reformama koje je BiH pokrenula kako bi se uključila u proces evro-atlantskih integracija, Bosna i Hercegovina je sada, više nego ikada ranije, otvorena za biznis.

Proces reforme nije, i *ne može* biti, jednostavan. Međutim, iscrpne i opsežne političke i medijske debate o pozitivnim i negativnim aspektima reforme, ne bi trebalo pogrešno protumačiti kao znak nedovoljne opredijeljenosti.

U tom pogledu želim skrenuti vašu pažnju na nedavni izvještaj koji je objavila Evropska banka za obnovu i razvoj, u kojem se navodi da na pola puta tranzicije, predodžbe građana o “sretnom životu” obično dožive osjetan pad.

Postoje najmanje tri razloga zašto je to tako.

- Tranzicija je bolna – stvari se obično pogoršaju prije nego što postanu bolje. Stara preduzeća otpuštaju radnike prije nego što nova popune tu prazninu i počnu stvarati nova radna mjesta.
- Tranzicija je u svim zemljama koje su prošle kroz taj proces tokom proteklih 15 godina bila narušena zbog velikih nejednakosti u bogatstvu, koje su stavljale izuzetno veliki pritisak na društvene i političke strukture. Sasvim je razumljivo da postoji rasprostranjeno ogorčenje na sve one koji su pretjerano profitirali zahvaljujući previranjima usljed administrativnih i političkih promjena. Proces društvene polarizacije koji se desio u drugim privredama u tranziciji otišao je u još veće krajnosti u BiH zbog rata i njime izazvanog haosa.
- Tranziciju neizostavno prati i zasićenost procesima reforme, sindrom koji je veoma dobro poznat svima nama koji radimo u privredama u razvoju. Nimalo ne pomaže ni činjenica da se zasićenost i zamor od reformi obično pojavljuju negdje na sredini procesa tranzicije, kada zadovoljstvo javnosti procesom reforme već počne da

opada, i kada uspješne reforme ostvare stepen restrukturiranja koji zahtijeva *dodatne* reforme da bi se održao postignuti tempo. Kako bi građani počeli misliti da tom poslu nema kraja.

Popularna zasićenost reformama je razumljiva, ali jedini iskren odgovor na to je da se ukaže na sve veći napredak i osigura da se taj pozitivni trend širi što je više moguće.

Tranzicija funkcionira. To je najbolji argument u njenu odbranu.

Funkcionira na najbolji način ako se ne odgađa kako bi se privremeno zamazale oči javnog mnijenja.

Otpočinjanje pregovora o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom osiguraće da se bh. organi vlasti drže zacrtanog programa, te da krenu naprijed sa reformama koje će možda biti bolne na kratkoročnom planu, ali će dugoročno rezultirati stvarnim i trajnim prednostima.

Investitori to moraju razumjeti.

Sada kada je BiH dobila i datum kada će zvanično ući u proces stabilizacije i pridruživanja sa Evropskom unijom – zvanični pregovori će najvjerojatnije početi 12. decembra – i obzirom da je uspostavila sve ključne administrativne i regulatorne mehanizme za brz ekonomski razvoj, sve zemlje Jugoistočne Evrope kreću se istom putanjom – prema evropskim integracijama. Ove zemlje su u različitim fazama tog puta, ali značaj te relativne razlike među njima nestaje u kontekstu planiranja dugoročnih investicija.

Dakle, vrijeme je da se upotrijebe standardna sredstva za analizu rizika i osigura da ona odražavaju jednu suštinski novu realnost.

Jedini način da se sagledaju privrede u Jugoistočnoj Evropi jeste kroz prizmu konkurentne prednosti.

Investitori *ne smiju* biti zbunjeni zastarjelim imidžom zemlje – izvorni kriteriji za donošenje odluka o ulaganjima su ekonomski, i po tim kriterijima BiH doista počinje djelovati veoma konkurentno.

Osvrnimo se ukratko na poslovno okruženje:

- Prethodno izdijeljen i neefikasan carinski sistem sada je ujedinjen pod okriljem Uprave za indirektno oporezivanje, koja se priprema za uvođenje PDV-a početkom 2006. godine; ujedinjena carinska služba već je zaustavila odliv prihoda, što je bila funkcija starog izdijeljenog carinskog sistema. U 2005. godini već je zabilježen porast prihoda od najmanje 12 procenata;
- Propisi kojima se regulira sektor komunalnih usluga sada su u skladu sa međunarodnim standardima;
- Reforma bankarskog sektora, koja je na adekvatan način započela 2002. godine, proizvela je dinamičan finansijski sektor koji počinje usmjeravati sredstva u perspektivna mala i srednja preduzeća;
- Konačno rastu standardi korporativnog upravljanja u javnim preduzećima (koja i dalje imaju odlučujući uticaj na privredne rezultate u cjelosti), zahvaljujući efikasnim revizijama i paketu nedavno usvojenih zakona;
- Registracija preduzeća sada je organizirana na djelotvoran način – donedavno je za registraciju novog preduzeća u BiH trebalo više vremena nego bilo gdje drugdje u regiji: ova (posebno štetna) birokratska besmislica potpuno je preokrenuta – BiH se sada može pohvaliti *najbržim* procesom registracije preduzeća u Jugoistočnoj Evropi;
- Konvertibilna marka jedna je od najstabilnijih valuta u regiji.

Rezultati svega ovoga su jasni. Po prvi put od završetka rata postoje naznake da privreda BiH mijenja svoj smjer:

- Porast bruto domaćeg proizvoda (GDP) ove godine iznosi

- oko 5.6 procenata – što je najbrži rast na Balkanu;
- Inflacija iznosi oko 0.5 procenata, što je najniža stopa inflacije na Balkanu;
 - Direktna strana ulaganja porasla su za 25 procenata u 2004. godini i sada su pet puta veća u odnosu na period krajem devedesetih godina;
 - Izvoz je porastao za 25 procenata prošle godine;
 - Industrijska proizvodnja također je porasla oko jednu četvrtinu;
 - Kamatne stope su prepolovljene u odnosu na 2000. godinu;
 - Stvarna nezaposlenost iznosi oko polovine zvanične stope od 40 procenata.

Nastavljajući raditi tragom značajnog napretka koji je već ostvaren – najprije u kontekstu uspostave Uprave za indirektno oporezivanje i uvođenja PDV-a – u formuliranju i implementaciji dosljedne ekonomske politike za cijelu zemlju, organi vlasti trenutno rade na izradi potrebnih zakona za uspostavu Državnog fiskalnog vijeća, koje će sačinjavati državni i entitetski ministri finansija i premijeri. Ovim će se osigurati koordinacija budžetskih strategija na državnom i entitetskim nivoima.

Obzirom da je restrukturiranje bankarskog sistema napredovalo mnogo bržim tempom nego korporativne reforme, moderan i dinamičan bankarski sektor sada djeluje uporedo sa slabim korporativnim sektorom. Kako bi sačuvali i pojačali povjerenje deponenata u banke, biće potrebno stalno unapređivati kvalitet bankarskog nadzora i regulatornog okruženja. Jedan od najznačajnijih koraka koje je potrebno poduzeti je osigurati trajnu nezavisnost agencija za bankarstvo i povećati njihovu efikasnost. Ujedinjavanje obje agencije za bankarstvo u okviru Centralne banke bi najviše pomoglo ostvarenju tih ciljeva.

Proces privatizacije do sada nije isporučio onu vrstu ekonomskih prednosti koje su zabilježene u drugim ekonomijama u tranziciji. To je, između ostalog, uzrokovano prekomjernim administrativnim preprekama i stalnim političkim uplitanjem u

velike privatizacije. Međutim, i u ovom segmentu počinju se dešavati pozitivne promjene. Ove godine objavljen je veliki broj tendera za privatizaciju, uključujući i preduzeća kao što su Krivaja Zavidovići (velika fabrika za preradu drveta) i KTK Visoko (fabrika za proizvodnju odjevnih predmeta i cipela).

BiH je perspektivno tržište u razvoju, na jasno definiranom i ubrzanom putu ka punoj integraciji u Evropu. Strateški sektori, uključujući hidro-potencijal, šume i turizam, već privlače interese stranih ulagača. To je samo vrh ledenog brijega. Nadležni organi u sektoru turizma reklamiraju ovu zemlju kao “najbolje čuvanu tajnu Jugoistočne Evrope” – njen izuzetan poslovni potencijal ne bi trebao biti tajna za mudre investitore.

Hvala.